

САМОБУТНІСТЬ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЯСУНАРІ КАВАБАТИ У ПОВІСТІ «СПЛЯЧІ КРАСУНІ»

Оксана ТАЛАБІРЧУК

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри угорської філології

Державного вищого навчального закладу

«Ужгородський національний університет»

пл. Народна, 3, м. Ужгород

ORCID: 0000-0001-9323-1390

oksana.talabirchuk@uzhnu.edu.ua

У статті проаналізовано поетику повісті «Сплячі красуні» японського письменника, лауреата Нобелівської премії з літератури Ясунарі Кавабати, особливість якої становить переплетіння традиційної японської естетики та модерністського світогляду. Провідною у творі виступає екзистенційна проблематика, яка розкривається через тему самотності літніх чоловіків, що пов'язана з їхніми табуйованими переживаннями через поступове згасання статевого життя й настання старості. Символічний простір «будинку сплячих красунь» Ясунарі Кавабати зітканий із контрастних образів старих чоловіків та зовсім юних дівчат, через які автор розкриває теми старості,плинності часу, згасання життєвих сил, туги за втраченим/минулим життям та задоволеннями. Глибоко філософське й естетичне осмислення вічної антитези молодості та старості подано крізь призму сприйняття головного персонажа твору старого Егуці, внутрішній світ переживань якого зображено відверто й психологічно тонко. Психологічний дискомфорт, хвилювання, спогади та хід думок головного персонажа передано письменником у творі настільки майстерно, що текст тримає у напрузі читача до останньої сторінки. Відзначено, що екзистенційна проблематика, пов'язана з темами самотності та старіння й викликувані ними емоційні переживання, належить до вічних проблем людства і знаходить вираження у творчості митців різних націй, тож простежено подібність у зображенні та відтворенні екзистенційних переживань старого Егуці та персонажів прози сучасного українського письменника Словаччини Івана Яцканина. Своєрідністю твору є й глибокий психологізм, що увиразнюється такими засобами японської естетики юген, як загадковість, таємничість, натяк та споглядання. Саме споглядання краси та естетики молодого жіночого тіла надає твору еротичного підтексту. Простежено, що еротизм повісті не має відтінку вульгарності, оскільки його основне завдання не збудження сексуального потягу, а радше викликання спогадів та переживання колишніх, прихованих чи вже забутих відчуттів із молодості. Доведено, що повість «Сплячі красуні» – глибокий художній твір, у якому поєднані

екзистенційні переживання, психологічні стани та тонка еротика, що разом утворюють естетичний художньо-філософський простір, сповнений чуттєвого та водночас трагічного образу згасаючого життя.

Ключові слова: Ясунарі Кавабата, повість, самотність, молодість, старість, еротизм, психологізм.

THE ORIGINALITY OF THE ARTISTIC AND AESTHETIC THINKING OF YASUNARI KAWABATA IN THE NOVELLA THE HOUSE OF THE SLEEPING BEAUTIES

Oksana TALABIRCHUK

Candidate of Philological Sciences,

Associate Professor at the Department of Hungarian Philology

State University «Uzhhorod National University»

3 Narodna sq., Uzhhorod

ORCID: 0000-0001-9323-1390

oksana.talabirchuk@uzhnu.edu.ua

The article analyzes the poetics of *The House of the Sleeping Beauties*, a novella by the Japanese writer and Nobel Prize laureate in literature Yasunari Kawabata. The distinctive feature of the work lies in its interweaving of traditional Japanese aesthetics with a modernist worldview. The central theme of the novella is existential in nature, revealed through the motif of loneliness among elderly men, which is closely tied to their taboo emotional experiences stemming from the gradual fading of sexual life and the onset of old age. The symbolic space of Kawabata's «house of the sleeping beauties» is woven from contrasting images of old men and very young girls, through which the author explores themes of aging, the transience of time, the decline of vital energy, and the longing for a lost or past life and its pleasures. The eternal antithesis of youth and old age is presented through a deeply philosophical and aesthetic lens, perceived from the point of view of the main character, the elderly Eguchi, whose inner world of emotions is portrayed with psychological subtlety and openness. Kawabata masterfully conveys Eguchi's psychological discomfort, anxiety, memories, and stream of consciousness, keeping the reader in a state of suspense until the very last page. The article emphasizes that the existential issues related to loneliness, aging, and the emotional responses they evoke belong to the timeless concerns of humanity. These themes find expression in the works of writers from various nations, and thus a parallel is drawn between the existential experiences of Eguchi and the characters in the prose of contemporary Ukrainian writer from Slovakia, Ivan Yatskanyn. Another distinctive feature of the novella is its deep psychological insight, accentuated through elements of the Japanese aesthetic of *yūgen* – such as mystery, ambiguity, subtle suggestion, and contemplation. It is the contemplation of the beauty and aesthetic of the young female body that lends the work its erotic undertone. However, the novella's eroticism lacks vulgarity, as its primary purpose is

not to arouse sexual desire, but rather to evoke memories and feelings – hidden or long forgotten – from youth. The article concludes that *The House of the Sleeping Beauties* is a profound artistic work in which existential reflection, psychological depth, and subtle eroticism are intricately interwoven, creating an aesthetically rich, philosophical space filled with a sensual yet tragic image of life fading away.

Key words: *Yasunari Kawabata, novella, loneliness, youth, old age, eroticism, psychological depth.*

Постановка проблеми. Творчість нобелівського лауреата з літератури (1968) Ясунарі Кавабати (川端 康成) сьогодні відома та популярна в усьому світі. Передусім його вважають співцем краси «країни Сонця, що сходить», тобто його художній доробок просякнутий традиційним японським способом мислення та уявленнями про прекрасне. На це звертає увагу й він сам, адже у своїй нобелівській промові під назвою «Виплеканий красою Японії» письменник виголосив серед іншого й таке: «Японія тисячу років тому на свій лад увібрала культуру Тан і створила прекрасну культуру Хейан. Зародження в душах японців почуття прекрасного було таким же дивом, як і «казковий цвіт гліцинії» [5, с. 457].

На зорі своєї письменницької діяльності Ясунарі Кавабата цікавився модернізмом і, як відзначає А. Метельова, заснував «у японській літературі напрям, що отримав назву «неосенсуалізм» (нагадує західний інтуїтивізм). Водночас не менш активно Кавабата намагається дотримуватись у своїх творах національної літературної та культурної традиції, ідеї якої у подальшій його творчості стануть домінуючими» [2, с. 19]. Сучасний дослідник його творчості Кюейд Робінсон уважає Я. Кавабату модерністом, доводячи, що «in Kawabata's pre-war works, characters view Japanese tradition as a refuge from the shock of modernity, but they soon come to realize it is only an illusion. After the war, Kawabata supports tradition only to better show the decline of society» [13, с. 3].

Найбільш відомими творами письменника, які вже належать до найвизначніших творів класичної японської літератури, що просякнуті традиційним японським настроєм та тематикою, є повісті «Країна снігу», «Тисяча журавлів», «Сплячі красуні» та романи «Стугін гори» і «Давня столиця». Саме цим художнім текстам присвячено значну частину літературно-критичних розвідок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В Україні творчість Ясунарі Кавабати є відомою ще з 70-х років минулого століття, коли у журналах «Жовтень» та «Всесвіт» з'явилися перші переклади його оповідань та повістей, здійснені українськими перекладачами Мироном Федоришином та Іваном Дзюбом, а згодом побачили світ і переклади окремих книг. Однак творчий доробок письменника в українському літературознавчому просторі залишається малодослідженим. Інформацію про письменника знаходимо в енциклопедичному довіднику «Зарубіжні письменники», де, серед іншого, зазначено: «Твори К. Я. вирізняються ускладненістю підтексту, ефектом недомовленості, несподіванки. Критика вбачає у цьому вплив на його художній досвід естетики дзен, «грунтованої на

внутрішньому спогляданні». Проте в дослідженні психології людини, її відносин зі світом, природою К. Я. завжди орієнтувався на зв'язок з тією дійсністю, яку він хотів збагнути» [6, с. 697].

У навчальному посібнику «Історія зарубіжної літератури XX століття» подано біографічні відомості про письменника, а також короткий аналіз творів «Танцівниця з ідзу», «Тисяча журавлів», «Снігова країна», «Голос гір», «Давня столиця». Автори відзначають, що «тривоги й хвилювання цілих поколінь, їхні моральні та естетичні ідеали дали поштовх для творчих шукань митця, для якого завжди були близькими і духовні традиції світової літератури, і цінності японського народу. Він упевнений, що зв'язок часів не розпався, що минуле існувало в теперішньому, пронизавши його невидимими променями» [3, с. 228–229].

Розгляду елементів символізму творчості Я. Кавабати присвячено статті Л. Аністратенко та О. Дебейко, повість «Тисяча журавлів» стала предметом аналізу в працях Т. Конєва, Н. Марченко, М. Савченко, І. Ткача, А. Сковородіної, Ф. Штейнбук та ін.

Як бачимо, літературно-критична рецепція творчості Ясунарі Кавабати в Україні обмежена. Недостатня вивченість у межах українського літературознавства художньої творчості Ясунарі Кавабати загалом та недослідженість повісті «Сплячі красуні» зумовлює **актуальність нашого дослідження**. Стаття має **на меті** простежити самотність художньо-естетичного мислення письменника у повісті «Сплячі красуні», що передбачає детальний аналіз поетики твору, а саме: простеження ідейно-тематичних особливостей повісті у контексті японської культури та осмислення екзистенційних мотивів твору. У ході літературознавчого аналізу застосовано культурно-історичний, естетичний, психологічний та порівняльний методи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основна тема творчості Я. Кавабати – самотність людини. Яскраво вона виражена й у повісті «Сплячі красуні» (1960), яка розкриває тему самотності чоловіків старшого віку. Варто відзначити, що самотність належить до так званих вічних проблем існування людини й її осмислення має давню традицію у художніх текстах різних культур. Так, в українській літературі знаходимо зображення теми самотності як екзистенційної ситуації, що пов'язана із зовнішнім чи внутрішнім відокремленням людини, її відчуженням від соціуму через неприйняття та нерозуміння або ж через невирішений внутрішній конфлікт. Самотність людей похилого віку, як правило, зумовлена втратою одного з подружжя, віддаленістю чи відчуженістю дорослих дітей тощо. Таке зображення ситуацій самотності простежуємо, до прикладу, в оповіданнях Івана Яцканина та Івана Чендея [9].

У японських художніх творах тема самотності також є однією з визначальних. Як відзначає Церідвен Міллінгтон, «loneliness is a theme that has threaded its way through a great body of Japanese literature over the past 120+ years. It's something that has been explored by the country's greatest writers in several ways, showing it as a result of subjects as varied as fractured psyches, troubled marriages, and a society in despair» [12].

Розкриття теми самотності простежують у доробку японських письменників різних поколінь, наприклад у творах Нацуме Сосеки (夏目漱石, なつめ そうせき), Юкіо Мішіма (三島 由紀夫, みしま ゆきお), Осаму Дадзая (太宰治), Харукі Муракамі (村上 春樹), Рю Муракамі (村上 龍), Ясунарі Кавабати та багатьох інших.

Окрім теми самотності, характерною особливістю японської культури є наявність давніх традицій еротичної літератури та мистецтва. У цьому контексті не стала винятком і глибоко психологічна та просякнута еротизмом повість «Сплячі красуні».

Я. Кавабати розкриває одну з табуйованих, принаймні для західної культури, тем – самотність чоловіків старшого віку, що пов'язана з поступовим спадом сексуального життя. Усвідомлення цього стану пригнічує чоловіків, і вони шукають можливостей для отримання задоволення, якщо не сексуального, то принаймні еротично-естетичного.

Події повісті «Сплячі красуні» відбуваються не в типовому будинку розпусти, а в тихому невеличкому будиночку, який важко назвати й готельчиком. Загадковості цьому місцю надають відсутність будь-якої вивіски, безлюдна околиця, тиша, а також гармонійна впорядкованість: кімнати невеликі, добре облаштовані, без зайвих речей, але затишність простежується у репродукціях відомих картин та сорті й порції чаю, яким жінка пригощає відвідувачів. Та й послуги, які тут надаються, відрізняються від традиційних у подібних закладах, а саме: з дівчатами не можна вступати в інтимний контакт або заподіювати їм яку-небудь шкоду, власне кажучи, й самі дівчата поводяться тут незвично – вони міцно сплять непробудним сном. Відвідувачі, як правило чоловіки старшого віку, приходять сюди за попередньою домовленістю і проводять тут ніч в одній кімнаті поруч зі сплячою красунею.

Тож уже сам факт того, що чоловіки приходять до абсолютно незнайомих дівчат, щоб просто спати поруч із ними, свідчить про їхню глибоку самотність. Для чоловіків також передбачене снодійне, якщо вони не можуть заснути самі.

Зображення антитези «молодість – старість» у повісті «Сплячі красуні». Повість побудовано на контрастності зображення «молодість – старість». Автор протягом усього тексту тонко акцентує увагу на віці:

«– О, вже досить пізно! Старі люди рано лягають, бо й рано встають, отож ласкаво прошу...» [4, с. 10].

Поступове настання старості асоціюється у головного героя з відчуттям приходу зими, яке в нього виникає під час перших відвідин будинку. У душі головного персонажа панує холодна порожнеча, як передвісниця неминучого кінця. Старий Егуці п'ять разів навідується до будинку сплячих красунь, і щоразу у його душі підіймається хвиля роздумів та спогадів про минуле життя, у тому числі про інших жінок.

У повісті йдеться про таких старих чоловіків, котрі вже не відчували себе мужчинами. Жінка називає їх гостями «на яких можна звіритися». Проте головний

герой твору Егуці не вважає себе таким уже старим, і довіритися йому можна лише в тому разі, коли він сам того забажає. Те, що жінка прийняла його у цьому будинку, куди, очевидно, навідувалися лише такі вже сексуально неактивні чоловіки, заставило його ще гостріше відчувати неминучий прихід старості: «І його обсіли думки, що насувається огидна старість і недалеко той день, коли сам дійде до жалюгідного становища старих гостей цього дому. Утім, уже сам його прихід сюди засвідчував це. Тим-то Егуці й гадки не мав ламати гидкі чи прикрі заборони для старих, які навідувалися сюди. Якщо не маєш на мислі, то й не зламаєш навмисне. Це міг бути таємний клуб з обмеженим членством, та Егуці прийшов сюди не викривати його чи порушувати його засади. І вже те, що він не запалився цікавістю, свідчило про нікчемну старість» [4, с. 12].

Контрастність у повісті простежується і в тому, що чоловіки перебувають при тямі, а дівчата натомість міцно сплять. У творі кілька разів наголошується на тому, що дівчата не прокинуться й нічого не пам'ятають і не знають, хто спав із ними. Намагання старого Егуці пробудити дівчину також ніколи не увінчуються успіхом, та й навіть смерть одного з відвідувачів, котрий перед смертю, очевидно, у конвульсіях, роздер їй шкіру на тілі, не змогла привести її до тямі. Хоча з першої зустрічі зі сплячою красунею він був попереджений про це: «– І не намагайтеся розбудити дівчину, бо все одно не розбудите. Вона в глибокому сні й нічогісінько не тямить, – ще раз застерегла жінка. – Від першої до останньої хвилини вона в цілковитій безтямі й не знає, що спала з вами. Але нехай вас це не бентежить» [4, с. 9], однак щоразу все-таки намагався її пробудити. Остання фраза якраз і викликає сумніви в старого Егуці, а читачеві навіює страх та викликає хвилювання за стан здоров'я дівчат. Уже з першої сторінки повість тримає у напрузі, виникає мимовільне очікування розгадки якоїсь страшної таємниці: хто ці дівчата? чи з власної волі вони погоджуються на таку ночівлю? і що вводить їх у стан такого міцного майже мертвого сну?

У старого Егуці спочатку виникають побоювання стосовно зовнішнього вигляду та стану дівчини, але піклується він не про неї, а про себе, бо прагне лише приємних моментів і вражень від жінок: «... чи спляча, ні – приспана в сусідній кімнаті дівчина – бува, не схожа на жабу чи мерця; тож і не важився йти туди. Він не знав, чим її приспано, а що вона поринула в глибокий неприродний сон і нічого не тямляла, то може, від наркотика її тіло поблякло, як олово, під очима темні кола, а під шкірою випинаються гострі ребра. Може, вона в'яла, холодна, опухла. А може, вишкірила бридкі посинілі ясна й заходиться хрипом. Що ж, за свої шістдесят сім років Егуці переживав із жінками й неприємні ночі. А таке не забувається... У свої літа Егуці не хотілося долучати ще одну неприємну ніч із жінкою» [4, с. 11–12].

Письменник відверто зображає внутрішній світ переживань старого Егуці, його психологічну боротьбу із самим собою, емоції та хвилювання, що охоплюють його під час ночівлі з приспаними молодими дівчатами. Із першої ночі старого вражає краса дівчини:

«Від негаданої дівочої вроди старому перехопило дух. Та негаданою була не тільки дівоча врода, а й молодість. Він не бачив її тіла, бачив тільки обличчя, звернуте до нього, бо лежала вона на лівому боці. Дівчині, певно, не було й двадцяти. Старому Егуці здалося, що в його грудях затріпотіло крилами ще одне серце» [4, с. 13].

Споглядання за сном прекрасної дівчини є новим досвідом для старого, складається враження, ніби протягом свого некороткого життя він ще ніколи не спостерігав та не бачив настільки вродливої дівчини. Ця ситуація підсилює наростаючу антитезу «молодість – старість»: протягом усього тексту повісті головний персонаж та інші чоловіки завжди мають перед іменем приставку «старий», а в зображенні дівчат акцентується увага на їхній молодості, наприклад: «Здавалося, дівчина пахла малям» [4, с. 15], «Ніс і вуста розпростертої дівчини у світлі зі стелі сяяли молодістю» [4, с. 16], «Якщо юна дівчина здатна так причарувати людину його літ, то старі люди, приходячи в цей дім, нестямно радіють і ладні на всяку ціну і всякий ризик, думав собі Егуці» [4, с. 20], «Така молода дівчина не повинна б змерзнути» [4, с. 24], «Дівоче тіло, на якому старечі очі не розрізнили пушка, вражало лагідністю» [4, с. 25], «Заплющені очі справляли враження, ніби це спить юна чарівниця» [4, с. 28] тощо.

Перебування в одній кімнаті такої молодої, гарної, сповненої життя дівчини та старого чоловіка наштовхує його на роздуми, й ще більше він починає відчувати їх вікову різницю: «Чи дівчина, так немилосердно приспана, не позбувається частки свого життя? Чи ті години, такі неспинні в своєму бігові, не кануть у безвість? А що живих ляльок нема, то вона не лялька, просто з неї зробили живу забавку, яка не збудить хтивих думок у старого чоловіка, вже не чоловіка. Хоча, може, вона й не забавка, а легіт життя для старих людей» [4, с. 14]; «Від дівочої руки углиб очей проникав легіт життя, його незбагненна мелодія і незборима спокуса, і для старого то було повернення до життя» [4, с. 39].

Тож старий Егуці сприймає приспану незайману дівчину як легкий приємний вітерець, що освіжає у задумливу спеку. Метафора «легіт життя» виражає не саме існування, а лише його відгомін. Колись старі чоловіки також були молодими, сповненими сил та сексуального бажання, а зараз вони лишень сторонні спостерігачі чужого молодого тіла.

Цікаво, що в творах уже згадуваного нами українського письменника Словаччини Івана Яцканина екзистенційний стан відчуття плинності/минулості людського життя й пов'язані з ним переосмислення також певною мірою асоціюються зі словом «легіт». Остання збірка його оповідань під назвою «Білий легіт» (2023) уміщує твори, об'єднані темами самотності й старості, а головними персонажами, як правило, виступають старші чоловіки. У передмові автор пояснює, що «над кожною історією витає невловимий «білий легіт», який робить її ще більш загадковою. Це, властиво, мить, яка консервує пригоду чи історію, та водночас надає їй інший вимір. Мої герої не ходять у чорному. Це не той смуток. Я б навіть не назвав його смутком, це більш схоже на дивну тугу за втраченим, яка скоріше чи пізніше з'явиться у кожного з нас» [10, с. 4].

Уважаємо, що головний герой повісті «Сплячі красуні» Я. Кавабати також знаходиться у подібній ситуації відчуття туги за втраченою молодістю та загальом колишнім життям. Саме вона спонукає його до подальших відвідин будинку сплячих красунь, будить у ньому призабуті колишні спрагу та жагу до життя. Підтвердженням цієї думки є й слова старого Кігі, котрий, власне, і розповів Егуці про цей загадковий дім, що «старість вже така нестерпна, що хоч-не-хоч, а навідуєшся до того дому» [4, с. 16].

Тож, як бачимо, екзистенційна проблематика, яка стосується людського буття, дійсно виступає вічною проблемою й знаходить вираження у творчості митців різних національностей, культур та генерацій. Це те, що об'єднує усе людство незалежно від віку, статі, віросповідання, місця проживання тощо, і рано чи пізно подібні переживання торкаються більшості.

Еротизм та психологізм повісті «Сплячі красуні». Варто зазначити, що еротичне зображення притаманне й творчості інших японських письменників, до прикладу, як відзначає Ю. Бондар, еротизм є невід'ємним елементом естетики творчості Нагаї Кафу та Танідзакі Джюн'ічіро [1, с. 49]. Розглядаючи творчість Танідзакі з погляду еротизму, Тцветана Крістева відзначає, що саме еротизм класичної японської літератури є занедбаним садом критики ХХ ст. [11, с. 71]. У цьому контексті еротичний концепт повісті «Сплячі красуні» Я. Кавабати також вартий детальнішого дослідження.

Сама манера письма Я. Кавабати у повісті «Сплячі красуні» пронизана чуттєвістю. Письменник майстерно зображує антураж будинку сплячих красунь та власне кімнати, де вони проводять ніч із відвідувачами. Уже цей опис кімнати збуджує уяву головного персонажа, а разом із ним і читача:

«— Ох! — Мимовільний звук вихопився в Егуці, коли він побачив яскраво-червону запону. Тьмяне освітлення робило запону ще червонішою, сріблило мерехтом кімнату, і він мовби опинився перед якимось видом. Запона огортала кімнату з чотирьох боків. Двері, в які він увійшов, теж мали бути заслонені, тим-то край запони й відсунуто» [4, с. 14].

Такі деталі, як ключ, що його отримав старий від кімнати, червоний колір тканини, напрочуд гарна ковдра, світло від двох лампочок, що падало згори під японським розмальованим папером, ще більше підсилюють відчуття таємності й інтимності. Тож інтер'єр кімнати добре продуманий та спрямований на підкреслення та увиразнення її головної окраси й принади — сплячої дівчини: «З-під ковдри виглядала права рука дівчини, а ліва, під ковдрою, начеб простяглася навскіс; права рука лежала на подушці біля самого обличчя. Та лише великий палець був наполовину під щокою, а решта ледь зігнуті в сонній омлаві. Зігнуті так, що виднілися малесенькі ямочки в місцях виросту пальців. Теплий рум'янець густішав від долоні до кінчиків пальців. Рука була гладенька й біла» [4, с. 13].

Спляча дівчина зображена скрупульозно, проте опис цей мистецький, сповнений еротичного підтексту. Письменнику вдається тонко та чуттєво передати вплив видува молоді гарної дівчини на літнього чоловіка: «Старий завважив, що

мочка її вуха достоту така, як і теплий рум'янець, що густішав від долоні до кінчиків пальців. Вуха виглядало з-під волосся. І навіть рум'янець мочки так пашів дівочою свіжістю, що старому аж у грудях тьохнуло. Егуці вперше прийшов у цей таємничий дім, його привела сюди проста цікавість. А тепер думав собі, чи то старі й немічні дідки не знаходять тут ще більшої радості й смутку. Волосся дівчини було розпущене. Може, вмисне розпущене, аби старі перебирали його пальцями. Коли він лягав на подушку, то відгорнув волосся, і тоді з'явилося все вухо. Волосся за вухом мало білий полиск. Її шия та плечі вражали дівочою цнотою. Ні знаку жіночої повноти» [4, с. 14–15].

Як бачимо із наведеного вище уривку, еротизм Я. Кавабати радше психологічний, а не відверто сексуальний. Еротизм у повісті «Сплячі красуні» естетизований та дещо меланхолійний, адже спонукає головного персонажа до осмислення втрати колишнього життя та приходу неминучої старості, а разом із нею і смерті. Ночівлі поряд із красивими сповненими молодості дівчатами підсилюють відчуття їх недосяжності, але разом із тим і наповнені зболоною ніжністю. Письменник дуже вдало передає глибокий емоційний стан старого Егуці, який за мить змінюється від відчуття туги й суму до почуття жалю і ніжності до дівчини, а також жалю до себе. Він прагне уваги, намагається розбудити дівчину, однак вона ані найменшим порухом тіла не відповідає йому. Доторки до тіл дівчат ніби повертають старому пам'ять та спогади про усіх жінок, з якими він мав стосунки протягом життя. Старий сам дивується, що згадується йому передусім та юна дівчина, з якою їх поєднало кохання у його молоді роки, проте її було видано заміж за іншого. Та перша жінка у його житті була молода й незаймана, і саме вона подарувала йому і сексуальну насолоду. Однак про це читач може лише здогадуватися з плину думок і згадок старого, письменник і в цьому разі залишається вірним своїм особливостям еротичного зображення, яке не перетікає у змалювання сексуального акту. Тож можемо говорити про приглушену сексуальність у повісті за наявності еротичного напруження.

Психологічний дискомфорт та внутрішні терзання Егуці, а також зображення надійно приспаних, таких молодих дівчат у безнадійному становищі, так би мовити, живих ляльок, мимоволі заставляють читача співпереживати то старому, то дівчатам. Ці ситуації цнотливої ночівлі є дещо сюрреалістичними, однак у інших аспектах повість є цілком реалістичною. Поза, вигляд та тіла дівчат зображені дуже детально й натуралістично, вони знаходяться поруч зі старим Егуці, але є фактично недосяжними для нього як через заборону не вступати з ними у статевий контакт, так і через те, що вони є практично предметами, бо не можуть відповісти на ласки, доторкнутися тощо. Це ніби як мати дорогу та бажану іграшку, але не мати змоги «розпакувати її» й погратися з нею. Як влучно відзначає Роберт Антону Сігел, «the experience of lying beside them is thus both seductive and maddening» [14]. Старого Егуці так вабила друга дівчина, яка була ще красивіша за попередню, що він мав намір порушити всі заборони цього дому й звинуватити у цьому саму дівчину. Проте в останню мить він зупинився: «його

стримав безперечний доказ її дівочості» [4, с. 30]. Передував цьому збудженню довгий опис дівчини та споглядання і згодом доторки до неї старого. Зображено це у творі цілком у руслі японської естетики й еротики:

«А що дівчина вийняла руки з-під ковдри, то плечі трохи піднялися і під ними завидніли молоді округлості. Егуці натягнув ковдру їй на плечі і ніжно взяв у долоні ці місця. Він переходив губами по руці щораз вище й вище. Його вабив запах плечей і потилиці. Враз по її плечах і спині перебіг дивний трепет, але відразу й стих. Старий усім тілом припав до дівчини» [4, с. 30].

Можемо відзначити, що повість «Сплячі красуні» Я. Кавабати написана у стилі японської естетики «юген» (幽玄) – краси, що приховується. Як відзначає Ірина Сумченко, «концепт юген був спрямований на відображення краси в недосконалості, простоті, скромності та мінливості. З'являються (особливо у літературі) відповідні образи, які передають відчуття таємничості, невизначеності, межових станів: захід сонця, зоряне небо, сутінки. Юген – це присутність потенційної, закритої можливості, яку можна передати лише натяком. У естетиці юген річ сприймається як нечіткий обрис, наче крізь серпанок» [8, с. 57].

Естетика юген характеризується загадковістю й таємничістю, що повною мірою відтворено в аналізованій повісті. Насамперед загадковим є сам дім, що розташований у тихому місці поруч із садом та водночас скелями, об які б'ються хвилі вночі (достоту як у готичних новелах). Нетиповими є послуги, які надаються тут обраним відвідувачам, що додає ще більшої утаємниченості, та власне загадковими є й самі сплячі красуні, про яких відвідувачі не знають зовсім нічого. Старий Егуці, розмірковуючи про причини, які спонукають до таких ночей як дівчат, так і чоловіків, гадав, що «може, то єдина розрада для старих, що дівчина й гадки не має, з яким немичним дідом спала. І старі нічого не знають про життя і вдачу дівчат. Навіть не знають, як вбрані, аби хоч із того щось збагнути. Та й, напевно, йдуть сюди не тому, що потім не мають жодних делікатних клопотів. А може, їх вабить сюди загадкове світло з глибокої пільми?» [4, с. 32].

Еротика твору також прихована, адже основними її виразниками є натяки та споглядання, а не дія. Відбувається ніби зачудування, замилювання красою молоді дівчини, яку відвідувачі бачать лише у приглушеному світлі ночі. Тож проведена ніч зі сплячою красунею сама по собі лишає спомин прекрасного сну чи марева, повного емоцій, відчуттів й естетичного задоволення з присмаком смутку.

Пікантності твору надає й відчуття власності та винятковості, яке виникало внаслідок того, що кожна дівчина була приспана саме на вимогу чи бажання відвідувача. Старий Егуці міркував, що, можливо, «думка про таємний гріх побільшувала радість» [4, с. 34]. Такі думки виникли у нього після того, коли, окрім внутрішніх переживань та думок про нестерпну старість та неминучу смерть, Егуці пережив і солодкі миті еротичної любові: «Егуці притих і не рухався. Заплющив очі. Блаженство огорнуло його: то було щось невимовно прекрасне. Йому здавалося, що нарешті збагнув радість і щастя старих, гостей цього дому» [4, с. 34]. Услід за Миколою Махнієм відзначимо, що така любов полягає у прагненні до

повного злиття з іншою людиною, є неочікуваною через руйнування бар'єру між двома людьми й «таке раптове переживання близькості дуже короткочасне. Після того як незнайомець стає близькою людиною, зникає необхідність долати бар'єри, не залишається, до чого прагнути» [7, с. 198].

Висновки й перспективи подальшого дослідження. Творчість Ясунарі Кавабати, одного з найвідоміших японських письменників ХХ ст. та лауреата Нобелівської премії, становить унікальне поєднання традиційної японської естетики та модерністського світогляду. Його повість «Сплячі красуні» є яскравим прикладом глибоко психологічного художнього тексту, у якому розкриваються складні екзистенційні переживання героїв, ключовим серед яких є відчуття самотності.

Автор зображує самотність не як соціальне явище, а як внутрішній, глибоко індивідуальний стан людини, що загострюється з віком. Через символічний простір «будинку сплячих красунь» Ясунарі Кавабата демонструє зіткнення краси, еротизму та згасання тілесності, водночас порушуючи тему табуйованих переживань літніх чоловіків. Естетичне споглядання краси жіночого тіла у стані сну тут постає не як об'єктивація, а як своєрідна форма втечі від самотності, марності та страху перед старінням і смертю.

Аналіз повісті «Сплячі красуні» у контексті японської культури та традиційної естетики юген дає змогу глибше зрозуміти унікальність художньо-естетичного мислення Ясунарі Кавабати. Його творчість засвідчує здатність японської літератури поєднувати в собі естетику, еротизм і психологічну проникливість. У повісті «Сплячі красуні» простежуємо глибоко філософське й естетичне осмислення вічної антитези молодості та старості. Через контрастність образів старих чоловіків і юних дівчат автор досліджує теми тілесності, плинності часу, самотності, згасання життєвих сил та туги за втраченим. Старий Егуці, перебуваючи поруч із приспаними молодими дівчатами, не лише відчуває еротичний потяг, а й занурюється у глибокі роздуми про власне минуле, прощаючись із колишньою життєвою енергією.

Особливої уваги заслуговує витончений еротизм повісті, що не має вульгарності, а навпаки, є естетизованим і психологізованим. Його завдання – не так збудження, як викликання спогадів, болісної ностальгії та відчуття недосяжності. Цей еротизм пов'язаний з естетикою юген – краси натяку, недомовленості, мінливості, що робить твір символічно насиченим і багатозначним.

Таким чином, повість «Сплячі красуні» є не лише літературною медитацією над старістю, смертністю та людською самотністю, а й глибоким художнім твором, що торкається універсальних тем буття. Вона демонструє, як екзистенційні переживання, психологічні стани та тонка еротика можуть поєднуватися в одному естетичному й художньо-філософському просторі, створюючи надзвичайно чуттєвий і водночас трагічний образ згасаючого життя.

Попри деяку обмеженість дослідження творчості письменника в українському літературознавстві актуальність подальшого вивчення його доробку, зокрема й повісті «Сплячі красуні», є беззаперечною – як для осмислення національної японської традиції, так і для розуміння універсальних проблем людського буття.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондар Ю. Хвала красі: творчість письменників-естетів у процесі становлення сучасної літератури Японії. *Вісник Київського національного університету ім. Т.Г. Шевченка. Східні мови та література*. 2012. № 18. С. 49–51.
2. Вивчення теми «Література Японії» в курсі «Зарубіжна література» / уклад. А.П. Метельова. Вінниця, 2007. URL: <http://arts-library.com.ua/xmlui/handle/123456789/542> (дата звернення: 06.07.2025).
3. Давиденко Г.Й., Стрельчук Г.М., Гричаник Н.І. Історія зарубіжної літератури ХХ століття. Київ : Центр учбової літератури, 2012. С. 227–231.
4. Кавабата Я. Сплячі красуні: повість, новели. Львів : Піраміда, 2007. С. 7–73.
5. Кавабата Я. Виплеканий красою Японії. *Японська література: Хрестоматія*. Т. III (XIX–XX ст.). Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. С. 448–458.
6. Кибальчич Л. Кавабата Ясунарі. *Зарубіжні письменники* : енциклопедичний довідник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2005. Т. 1. С. 696–697.
7. Махній М.М. Психея: між Еросом і Логосом. Чернівці : Лозовий В.М., 2013. 416 с.
8. Сумченко І. Динаміка змін естетичних уподобань в японській культурі. *Докса*. 2022. Вип. 1(37). С. 51–67. DOI: [https://doi.org/10.18524/2410-2601.2022.1\(37\).281821](https://doi.org/10.18524/2410-2601.2022.1(37).281821).
9. Талабїрчук О. «Тримайся землі, то не впадеш» (зображення патріархального світу у творах І. Чендея та І. Яцканина). *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Філологія»*. 2022. № 1(47). С. 101–106. DOI: [https://doi.org/10.24144/2663-6840.2022.1.\(47\).101-106](https://doi.org/10.24144/2663-6840.2022.1.(47).101-106).
10. Яцканин І. Білий легіт : оповідання. Ужгород : TIMPANI, 2023. 159 с.
11. Kristeva T. Another Key to Tanizaki's Eroticism. *The Grand Old Man and the Great Tradition: Essays on Tanizaki Jun'ichiro in Honor of Adriana Boscaro*. Center for Japanese Studies, The University of Michigan, 2009. P. 71–80. URL: <https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/41578/9780472901616.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (accessed July 08, 2025).
12. Millington C. On loneliness in Japanese literature. *digitallydownloaded.net*, 2023. URL: www.digitallydownloaded.net/2023/03/on-loneliness-in-japanese-literature.html (accessed July 08, 2025).
13. Robinson Quade. Confronting Modernity in Kawabata Yasunari's Literature. *Senior Honors Thesis*, 2018. URL: https://cdr.lib.unc.edu/concern/honors_theses/kk91fr093 (accessed July 06, 2025).
14. Siegel A. R. Kawabata Yasunari's House of the Sleeping Beauties and the Male Gaze. *Ploughshares at Emerson College*, 2020. URL: <https://pshares.org/blog/kawabata-yasunaris-house-of-the-sleeping-beauties-and-the-male-gaze/> (accessed July 09, 2025).

REFERENCES

1. Bondar, Yu. (2012). Khvala krasu: tvorchist' pys'mennykiv-estetiv u protsesi stanovlennia suchasnoi literatury Yaponii [Praise for beauty: the work of aesthete writers in the process of the formation of modern Japanese literature]. *Visnyk Kyivs'koho Natsional'noho un-tu im. T.H. Shevchenka. Skhidni movy ta literatura* [Bulletin of the Taras Shevchenko National University of Kyiv. Oriental Languages and Literature]. Vol. 18. P. 49–51 [In Ukrainian].
2. Vyvchennia temy «Literatura Yaponii» v kursi «Zarubizhna literatura» [Studying the topic «Japanese Literature» in the course «Foreign Literature»] (2007). A.P. Metel'ova (uklad.). Vinnytsia. Retrieved July 06, 2025, from: <http://arts-library.com.ua/xmlui/handle/123456789/542> [In Ukrainian].
3. Davydenko, H.J., Strel'chuk, H.M., Hrychanyk, N.I. (2009). Istoriia zarubizhnoi literatury 20 stolittia [History of foreign literature of the 20th century]. Kyiv : Tsentr uchbovoi literatury. P. 227–231 [In Ukrainian].
4. Kavabata, Ya. (2007). Spliachi krasuni: povist', novely [Sleeping Beauties: story, short stories]. L'viv : LA «Piramida». [In Ukrainian].
5. Kavabata, Ya. (2012). Vyplekanyj krasoiu Yaponii [Nurtured by the beauty of Japan]. Yaponska literatura: Khrestomatiia T. III (19–20 st.) [Japanese Literature: Reading List. Vol. III (19th–20th centuries)]. Kyiv : Vydavnychyj dim Dmytra Buraho [In Ukrainian].
6. Kybal'chych, L. (2005). Kavabata Yasunari [Kawabata Yasunari]. Zarubizhni pys'mennyky: entsyklopedychnyj dovidnyk [Foreign writers: encyclopedic reference book.]. Ternopil' : Navchal'na knyha – Bohdan. Vol. 1: A – K. P. 696–697 [In Ukrainian].
7. Makhnij, M.M. (2013). Psykheia : mizh Erosom i Lohosom [Psyche: between Eros and Logos]. Chernihiv : Vydavets' Lozovyj V.M. [In Ukrainian].
8. Sumchenko, I. (2022). Dynamika zmin estetychnykh upodoban' v Yapons'kij kul'turi [Dynamics of changes in aesthetic preferences in Japanese culture]. *Doksa* [Doxa]. Vol. 1 (37). P. 51–67 [In Ukrainian].
9. Talabirchuk, O. (2022). «Trymajsia zemli, to ne vpadesh» (zobrazhennia patriarkhal'noho svitu u tvorakh I. Chendeia ta I. Yatskanyna) [Hold on to the ground, then you will not fall» (image of the patriarchal world in the works By I. Chendey and I. Yatskanyn)]. *Naukovyj visnyk Uzhhorods'koho universytetu. Serii: Filolohiia* [Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: Philology]. Vol. 1 (47). P. 101–106 [In Ukrainian].
10. Yatskanyn, I. (2023). *Bilyj lehit : opovidannia* [White Legit: A Story]. Uzhhorod : TIMPANI [In Ukrainian].
11. Kristeva, T. (2009). Another Key to Tanizaki's Eroticism. The Grand Old Man and the Great Tradition: Essays on Tanizaki Jun'ichiro in Honor of Adriana Boscaro. Center for Japanese Studies. The University of Michigan. P. 71–80. Retrieved July 08, 2025, from: <https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/41578/9780472901616.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

12. Millington, C. (2023). On loneliness in Japanese literature. *digitallydownloaded.net*. Retrieved July 08, 2025, from: www.digitallydownloaded.net/2023/03/on-loneliness-in-japaneseliterature.html.

13. Robinson, Quade (2018). Confronting Modernity in Kawabata Yasunari's Literature. Senior Honors Thesis. Retrieved July 06, 2025, from: https://cdr.lib.unc.edu/concern/honors_theses/kk91fr093.

14. Siegel, A.R. (2020). Kawabata Yasunari's House of the Sleeping Beauties and the Male Gaze. Ploughshares at Emerson College. Retrieved July 09, 2025, from: <https://pshares.org/blog/kawabata-yasunaris-house-of-the-sleeping-beauties-and-the-male-gaze/>

Стаття надійшла: 02.10.2025

Прийнято: 18.10.2025

Опубліковано: 02.12.2025

